[2023] 4 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ.

ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ

ਬਨਾਮ

ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ

(2022 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 530)

04 ਮਈ, 2023

[ਸੁਧਾਨਸ਼ੂ ਧੁਲੀਆ ਅਤੇ ਸੰਜੈ ਕੁਮਾਰ, ਜੇ. ਜੇ.]

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860- ਐੱਸ.ਐੱਸ 302,364,392,394,201 ਅਤੇ 34-ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872-ਧਾਰਾ 27,101,106 ਅਤੇ 165 – ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ 'ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ' ਅਤੇ 'ਖੋਜਾਂ' ਦਾ ਸਬੂਤ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ (ਦੋਸ਼ੀ) ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ - ਅਪੀਲ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ, ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸ ਦੀ ਅਪੀਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ - ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ - ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ: ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਨੇੜਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ-ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਵਸੂਲੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧਤ ਤੱਥ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਨ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖੁਲਾਸੇ ਅਤੇ ਖੋਜ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ-ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੱਭੇ ਗਏ ਤੱਥ ਦੀ "ਖੋਜ" ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ - ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਖੁਲਾਸਾ ਬਿਆਨ ਤੋਂ 'ਪਰਨਾ' ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਹ ਸਬੂਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ-ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਲਿੰਕ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ-90 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਣਜਾਣ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸਖਤ ਮੌਤ ਮੌਜੂਦ ਸੀ-ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕੋਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ-ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ-ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872-ਧਾਰਾ 165 - ਜੱਜ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ-ਆਯੋਜਿਤ: ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੱਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਇੱਕ ਦਰਸ਼ਕ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨ ਵਜੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਹੈ 'ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਕੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸਰਗਰਮ ਦਿਲਚਸਪੀ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ'।

ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾਃ 1. ਚੋਰੀ ਹੋਏ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ, ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਲਾਸ਼ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਤੱਥ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ 2 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ 12,13 ਅਤੇ 14 ਮਈ, 2000 ਨੂੰ ਉਹੀ ਖੋਜਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਖੁਲਾਸੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਖੋਜ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੱਭੇ ਗਏ ਤੱਥ ਦੀ "ਖੋਜ" ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੋ ਬਚਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟਾਂ, ਗੁੱਟ ਦੀ ਘੜੀ, 'ਪਰਨਾ' ਅਤੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਖੋਜ। ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਰਿਪੋਰਟ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 'ਮਨੁੱਖ' ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਕਰੰਸੀ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜੋ ਬਚਿਆ ਹੈ ਉਹ ਘੜੀ ਅਤੇ 'ਪਰਨਾ' ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੂਜਾ "ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ" ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਇਹ ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਾ ਗੁਆਂਢੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 7.30 ਵਜੇ 08.05.2000 ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 8][229- ਐੱਫ-ਐੱਚ; 230- ਏ-ਬੀ]

2. ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। 90 ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਖ਼ਤ ਮੌਤ ਅਸਧਾਰਨ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੀ ਇਸ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਚੁੱਪ ਰਹੀ। [ਪੈਰਾ 11] [233- ਡੀ-ਈ]

3. ਹਾਲਾਤ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸਬੂਤ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਬੂਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸਮਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਦਾ ਮੁੱਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ

ਫਿਰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਲੱਭਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ।ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦੇ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਨੇੜਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 12] [233-ਈ-ਜੀ; 234-ਏ-ਬੀ]

4. ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ 12.05.2000 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 4:15 ਵਜੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੌਤ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ 48 ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 10.05.2000 ਨੂੰ 4:00 ਪੀ.ਐੱਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ 09.05.2000, ਅਜੇ ਵੀ ਆਖਰੀ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ 08.05.2000 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 7:00 ਵਜੇ ਅਤੇ 09.05.2000 ਦੀ ਸਵੇਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਪਾੜਾ ਹੈ. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੀ ਗਈ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਲਗਭਗ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ 48 ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗੀ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਸਮਾਂ 9 ਮਈ, 2000 ਦੀ ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਤੋਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਾੜੇ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ 08.05.2000 ਨੂੰ 7:00 ਪੀ.ਐੱਮ. [ਪੈਰਾ 12] [234- ਈ-ਐੱਫ, ਜੀ; 235- ਏ]

5. ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੀ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਤੱਥ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੀ ਗਈ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਕਲੌਤੇ ਗਵਾਹ ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਉੱਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਡ ਆਫ਼ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੋਂ 08.05.2000 ਨੂੰ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਇਹ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣਾ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕ ਸਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਲਿੰਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਇੱਥੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਉਦੋਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਤੱਥ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸਬੂਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੈ, ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਦੁਆਰਾ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਵਿਲੱਖਣ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। [ਪੈਰਾ 12,13][235- ਐੱਚ; 236- ਏ-ਡੀ]

6. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਰਿਕਵਰੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਰਿਕਵਰੀ ਫਿਰ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਅਖੌਤੀ ਕਥਿਤ ਜਗ੍ਹਾ ਅਤੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਜਾਂ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੱਕ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਬਾਰੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਜਿੱਥੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਘੜੀ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ। 250/-, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਵਾਲ ਅਤੇ 'ਪਰਨਾ' ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਅਤੇ ਵਾਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਚੁਕਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਤ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਤ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਉੱਤੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੜੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਿੱਟੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਇਸ ਬੋਝ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 14][236-ਈ-ਐਚ]

7. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਲੜੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਇੱਥੇ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਧੀਨ ਇਸ ਦੇ ਭਾਰ ਦਾ, ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਸੰਭਾਵਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਾਰਨ.

ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇੱਥੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੋਜ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ 'ਪਰਨਾ' ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਘੜੀ।

ਇਹ ਸਬੂਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਬਣਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਲੜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਿੱਟੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ਹਰੇਕ ਸਬੂਤ ਜੋ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

[ਪੈਰਾ 15][237-ਈ-ਐਚ; 238-ਏ]

ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ 1981 ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1036: [1981] 3 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 12; ਅੰਜਨ ਕੁਮਾਰ ਸਰਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ (2017) 14 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 359; ਮਲੇਸ਼ੱਪਾ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ (2007) 13 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 399: [2007] 10 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 153; ਨਿਜ਼ਾਮ ਅਤੇ ਅਨਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (2016) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 550: [2015] 10 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 786; ਗੋਆ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੰਜੇ ਠਕਰਨ

(2007) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 755: [2007] 3 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 507; ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2011) 14 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 401: [2011] 13 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 1000-ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ

(1981) 3 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 12 ਪੈਰਾ 11 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

(2017) 14 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 359 ਪੈਰਾ 12 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2007] 10 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 153 ਪੈਰਾ 12 ਦਾ ਹਵਾਲਾ

[2015] 10 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 786 ਪੈਰਾ 12 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2007] 3 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 507 ਪੈਰਾ 12 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2011] 13 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 1000 ਪੈਰਾ 12 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ

[ਸੁਧਾਨਸ਼ੂ ਧੁਲੀਆ, ਜੇ.]

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਾਃ 2022 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 530.

2003 ਦੇ ਸੀਆਰਏ ਨੰਬਰ 650 ਵਿੱਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 31.05.2017 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ.

ਏ. ਸਿਰਾਜੁਦੀਨ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡ, ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ (ਐੱਸਸੀਐੱਲਐੱਸਸੀ) ਕੀਰਤਿਕ ਵਾਸਨ, ਰਾਜਸੇਕਰ, ਜ਼ੇਵੀਅਰ ਫੇਲਿਕਸ, ਐਡ. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਦਿਨੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਯਾਦਵ, ਏ. ਏ. ਜੀ., ਏ. ਐਸ. ਰਿਸ਼ੀ, ਈਸ਼ਵਰ ਚੰਦ, ਮਨੇਜ ਗੌਤਮ, ਡਾ. ਮੋਨਿਕਾ ਗੁਸੈਨ, ਐਡ. ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ.

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਧਾਨਸ਼ੂ ਧੁਲੀਆ, ਜੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

1. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਜਗਾਧਰੀ, ਹਰਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ (ਆਈਪੀਸੀ) ਦੀ ਧਾਰਾ 302/364/392/394/201 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 34 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 47,2000 ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਉਮਰ ਕੈਦ ਅਤੇ 11.07.2003 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤਹਿਤ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਪੀਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਸ ਦੀ ਅਪੀਲ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ ਦੀ 24.10.2004 ਨੂੰ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅਪੀਲ ਮਿਤੀ 11.05.2017 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਤੀ 31.05.2017 ਦੁਆਰਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਐੱਸਐੱਲਪੀ ਨੂੰ 28.03.2022 ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਏ. ਸਿਰਾਜੁਦੀਨ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਲਈ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਸ੍ਰੀ ਦਿਨੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਯਾਦਵ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।

2. ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ "ਸਬੂਤ" ਅਤੇ "ਖੋਜਾਂ"। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨਃ-

3. ਮ੍ਰਿਤਕ ਗੁਰਮੈਲ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ-ਧੀਮੋ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ, ਯਮੁਨਾ ਨਗਰ, ਹਰਿਆਣਾ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ। 08.05.2000 ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਥਿਤ ਪਿੰਡ 'ਦਾਦੂਪੁਰ' (ਜੋ 15-20 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ) ਲਈ ਨਿਕਲੇ। ਦਾਦੂਪੁਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਅਤੇ ਜੀਜੇ ਨਾਲ 08.05.2000 ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 2.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.30 ਵਜੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਜੀਜੇ ਅਨੁਸਾਰ

(ਪੀਡਬਲਯੂ-1) ਉਹ 08.05.2000 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 5.30 ਪੀ.ਐੱਮ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਗੁਰਮੈਲ ਸਿੰਘ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਭਰਾ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ (ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਧੀਮੋ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ) 11.05.2000 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦਾਦੂਪੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ 3 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ 08.05.2000 ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ਾਮ 5.30 ਵਜੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਨੇ 11.05.2000 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 4.00 ਵਜੇ ਥਾਣਾ ਬੂਰੀਆ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਯਮੁਨਾ ਨਗਰ (ਹਰਿਆਣਾ) ਵਿਖੇ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਵਿੱਚ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੈਲ ਸਿੰਘ ਉਸਦਾ ਭਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਪਿੰਡ ਧੀਮੋ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਜੋਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਸਵੇਰੇ 08.05.2000 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀ ਕਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦਾਦੂਪੁਰ ਦੇ ਪੈਟਰੋਲ ਪੰਪ 'ਤੇ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 08.05.2000 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 7.00 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਟਰੈਕਟਰ' ਤੇ ਮੰਗੇ ਰਾਮ ਅਤੇ ਦਿਨੇਸ਼ (ਦੋਵੇਂ ਦੋਸ਼ੀ) ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਜੋ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਵਿਅਕਤੀ 08.05.2000 ਤੋਂ ਲਾਪਤਾ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਗਏ ਅਤੇ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿੱਥੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ ਅਤੇ ਦਿਨੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਵਾਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਟਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਲਈ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਨੇ 11.05.2000 ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 364 ਤਹਿਤ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਦੇਹ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 12.05.2000 ਨੂੰ, ਦੁਪਹਿਰ 1.30 ਵਜੇ ਨਹਿਰ ਤੋਂ. ਉਸੇ ਦਿਨ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਡਾ. ਸੁਮੇਸ਼ ਗਰਗ (ਪੀਡਬਲਯੂ-4) ਅਤੇ ਡਾ. ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਜਗਾਧਰੀ ਵਿਖੇ 12.05.2000 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 4:15 ਵਜੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ। ਸਰੀਰ ਸੁੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਚਮੜੀ ਛਿੱਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਚਾਰਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਖ਼ਤ ਮੁਰਦਾ ਮੌਜੂਦ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਗਰਦਨ ਵਿੱਚ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਜੀਭ ਅਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੁੱਜ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਝੱਗ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਥਾਈਰੋਇਡ ਅਤੇ ਹਾਇਡ ਕਾਰਟੀਲੇਜ ਦੇ ਉੱਪਰ, ਗਰਦਨ ਦੇ ਦੁਆਲੇ 53 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ x 8 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦਾ ਲਿਗਚਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੀ। ਲਿਗੇਚਰ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਾ ਅਧਾਰ ਸਖ਼ਤ ਸੀ ਅਤੇ ਲਿਗੇਚਰ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਫ਼ਿੱਕੇ ਅਤੇ ਪਾਰਚਮੈਂਟ ਵਰਗੇ ਸਨ। ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਮੌਜੂਦ ਲਿਗੇਚਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ

[ਸੁਧਾਨਸ਼ੂ ਧੁਲੀਆ, ਜੇ.]

ਪੈਰੀਕਾਰਡੀਅਮ ਭੀੜ ਵਾਲਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ, ਦਿਲ ਦਾ ਖੱਬਾ ਚੈਂਬਰ ਖਾਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦੇ ਸੱਜੇ ਚੈਂਬਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਖੂਨ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਕਾਰਨ ਦਮ ਘੁੱਟਣਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰੀ-ਮਾਰਟਮ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਸੀ।

ਸਰੀਰ ਦੀ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਚਾਰ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਖ਼ਤ ਮੌਤ ਹੋਈ ਸੀ, ਪਰ ਗਰਦਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਸੀ ਕਿ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਮੌਤ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਘੱਟ ਰਹੀ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ, ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੋ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਠੋਰ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਲਗਭਗ 12 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰ ਤੱਕ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਠੋਰ ਮੌਤ ਫਿਰ ਉਸੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰ ਤੋਂ, ਫਿਰ ਗਰਦਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਤੱਕ। ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਕਠੋਰ ਮੌਤ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 24 ਤੋਂ 48 ਘੰਟੇ ਅਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ 18 ਤੋਂ 36 ਘੰਟੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੇਰੀਏਬਲ ਹਨ| ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ, ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਸਿਹਤ, ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਸਭ ਕਠੋਰ ਮੌਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।1. ਕਠੋਰ ਮੌਤ ਉਹਨਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਨਾਲ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਇੱਕ ਨਹਿਰ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸਖ਼ਤ ਮੌਤ ਅਜੇ ਵੀ ਰਹੇਗੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਕਿਤੇ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸਹੀ ਸਮਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ (ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ) ਨੇ 08.05.2000 ਨੂੰ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਠੋਰ ਮੌਤ ਲਗਭਗ 90 ਘੰਟਿਆਂ ਲਈ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਸਧਾਰਨ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਇਸ ਕਾਰਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ' ਤੇ ਡਾ. ਸੁਮੇਸ਼ ਗਰਗ (ਪੀਡਬਲਯੂ-4) ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਸਵਾਲ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ 'ਐਕਟ') ਦੀ ਧਾਰਾ 165 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਵਿੱਚ ਇਸ 'ਤੇ ਆ ਜਾਵਾਂਗੇ.

4. ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ ਨੂੰ 12.05.2000 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਯਾਨੀ 13.05.2000 ਨੂੰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ' ਤੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਅਤੇ ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ, "ਚੱਪਲਾਂ" (ਚੱਪਲਾਂ) ਦੇ ਦੋ ਜੋੜੇ, ਇੱਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ (ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

1 ਮੋਦੀ ਦੁਆਰਾ ਮੈਡੀਕਲ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਇੱਕ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ (ਅਧਿਆਇ 15, ਪੰਨਾ 342) (ਅਧਿਆਇ 15, ਪੰਨਾ 342)

ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਕੁਝ ਸੜੇ ਹੋਏ ਵਾਲ ਵੀ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿੱਥੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਨੂੰ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

5. 14.05.2000 ਨੂੰ (ਭਾਵ ਅਗਲੇ ਦਿਨ) ਮੰਗੇ ਰਾਮ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਅਤੇ ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਟਰੈਕਟਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਦੇ ਰਾਮਪੁਰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ।

6. ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 14.05.2000 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਨੰਦਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਗੁੱਟ ਦੀ ਘੜੀ,' ਪਰਨਾ '(ਪੱਗ) ਅਤੇ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਸਨ। 250/- ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਥਾਵਾਂ' ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਟਰੈਕਟਰ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

7. ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸਬੂਤ ਕਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ-10) ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਾ ਗੁਆਂਢੀ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮ ਕਰੀਬ 7:00 ਵਜੇ 08.05.2000 ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਗਵਾਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਟਰੱਕ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ ਟਰੱਕ ਦੇ ਮਡਗਾਰਡ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ।

8. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ ਦੋ ਹਾਲਾਤ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈਃ (ਏ) ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਖੁਲਾਸਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਾਰ' ਤੇ ਖੋਜ ਅਤੇ (ਬੀ) ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਬੂਤ। ਹਾਲਾਤ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਦੇਸ਼ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਦਾ ਟਰੈਕਟਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਇੱਕ 42 ਸਾਲਾ 6 ਫੁੱਟ 2 ਇੰਚ ਉੱਚਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ। (ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਤੀ 12.05.2000)। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਟਰੈਕਟਰ ਲਈ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਤੋਂ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ 12.05.2000 ਨੂੰ ਫੜੇ ਜਾਣ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਾਮਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, 'ਉਦੇਸ਼' ਬਹੁਤ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

[3] ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਐੱਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਵਿਚ ਐੱਸ. 392/394/302 ਦੇ ਨਾਲ ਐੱਸ. (ਮਿਤੀ 11.05.2000)

ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ

[ਸੁਧਾਨਸ਼ੂ ਧੁਲੀਆ, ਜੇ.]

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਖੁਲਾਸਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਖੋਜਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਚੋਰੀ ਕੀਤਾ ਟਰੈਕਟਰ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ 'ਪਰਨਾ', ਸੜੇ ਹੋਏ ਵਾਲ, ਗੁੱਟ ਦੀ ਘੜੀ ਅਤੇ 250 ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਵੀ ਮਿਲੇ ਸਨ।

ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈਃ -

"ਦੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਕਿੰਨੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ-ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਇੱਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਲੱਭੇ ਗਏ ਤੱਥ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੋਜ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਤੱਥ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੱਥ ਦਾ ਪਤਾ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਹ ਤੱਥ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ ਨੂੰ 12.05.2000 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਖੋਜ 12,13 ਅਤੇ 14 ਮਈ ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 14 ਮਈ, 2000 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਥਿਤ ਖੋਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਖੁਲਾਸਾ ਇੱਕ ਤੱਥ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਖੋਜ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਅਜਿਹੀ ਖੋਜ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਖੁਲਾਸਾ ਇੱਕ "ਵੱਖਰੇ ਤੱਥ" ਦੀ ਖੋਜ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਚੋਰੀ ਹੋਏ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ, ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਲਾਸ਼ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਤੱਥ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ 2 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ 12,13 ਅਤੇ 14 ਮਈ, 2000 ਨੂੰ ਉਹੀ ਖੋਜਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਖੁਲਾਸੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਖੋਜ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੱਭੇ ਗਏ ਤੱਥ ਦੀ "ਖੋਜ" ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ! ਜੋ ਬਚਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟਾਂ, ਗੁੱਟ ਦੀ ਘੜੀ, 'ਪਰਨਾ' ਅਤੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਖੋਜ। ਦੀ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਰਿਪੋਰਟ

ਵਾਲ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ 'ਮਨੁੱਖ' ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਕਰੰਸੀ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜੋ ਬਚਿਆ ਹੈ ਉਹ ਘੜੀ ਅਤੇ 'ਪਰਨਾ' ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਦੂਜਾ "ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ" ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਪਾਤਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਾ ਗੁਆਂਢੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ 08.05.2000 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 7.30 ਵਜੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ।

9. ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਯਾਨੀ ਦੁਪਹਿਰ 12.05.2000 ਵਜੇ ਨਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਕਰੀਬ 4.15 ਵਜੇ ਯਾਨੀ 12.05.2000 ਵਜੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਤ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ 48 ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮੌਤ 10.05.2000 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 4.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਸਹੀ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ, ਪਰ ਸਿਰਫ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਸਮਾਂ ਜਾਂ ਮਿਆਦ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਮ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਤ 10 ਮਈ, 2000 ਜਾਂ 9 ਮਈ, 2000 ਨੂੰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਹੱਤਿਆ 8 ਮਈ, 2000 ਨੂੰ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਦੱਸੇ ਕਿ ਮੌਤ ਦੇ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਕਿਵੇਂ ਰਹੀ। ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ 90 ਘੰਟਿਆਂ ਤੱਕ ਸਖ਼ਤ ਮੌਤ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਈ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ 90 ਘੰਟਿਆਂ ਤੱਕ ਵੀ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸਖ਼ਤ ਮੌਤ ਮੌਜੂਦ ਰਹੀ।

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਿਰਫ ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਡਾ. ਸੁਮੇਸ਼ ਗਰਗ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮੌਤ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ 48 ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਮੰਗੇ ਰਾਮ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 08.05.2000 ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਸੀ। -

"ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਡਾ. ਸੁਮੇਸ਼ ਗਰਗ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਾ. ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ 12.05.2000 ਨੂੰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਸੱਟਾਂ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਸੰਭਾਵਤ ਮਿਆਦ ਮਿੰਟਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਮੌਤ ਅਤੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ 48 ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ 08.05.2000 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਗੇ ਰਾਮ ਅਤੇ ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ

[ਸੁਧਾਨਸ਼ੂ ਧੁਲੀਆ, ਜੇ.]

10. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀਃ -

“ਮੈਂ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਚਾਰਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਕੀ ਸਖ਼ਤ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ 36 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੌਤ ਅਤੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਜਾਂਚ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ 48 ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕ੍ਰਾਸਸੈਕਸੈਮੀਨੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਐਲਡੀ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ. ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।”

11. ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀ ਕਰਾਸ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਜੱਜ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 165 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਕੋਲ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੱਥ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਬਾਰੇ ਧਿਰਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ" ਦੀਆਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਦਾ ਕਰਤੱਵ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਆਖਰਕਾਰ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 165 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈਃ

"165. ਜੱਜ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਜੱਜ, ਸੰਬੰਧਤ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਸਬੂਤ ਲੱਭਣ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਜਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੱਥ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਂ ਚੀਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਨਾ ਤਾਂ ਧਿਰਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਏਜੰਟ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣਗੇ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉੱਤਰ' ਤੇ ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਜਿਰਹ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣਗੇਃ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਹੋਣ ਲਈ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈਃ ਬਸ਼ਰਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਇਹ ਸੈਕਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੱਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ।

ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਗਵਾਹ ਸੈਕਸ਼ਨ 121 ਤੋਂ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਨਾ ਹੀ ਜੱਜ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛੇਗਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਸੈਕਸ਼ਨ 148 ਜਾਂ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੁੱਛਣਾ ਅਨੁਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ; ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਵੰਡੇਗਾ, ਸਿਵਾਏ ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ।

ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਜ਼ਾਈਡਿੰਗ ਜੱਜ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਉਸ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਮੁੱਢਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਫੈਸਲੇ 5 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀਃ

"ਹਰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖੋਜ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾਈ ਖੋਜ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਜ਼ਾਈਡਿੰਗ ਜੱਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਰ ਰਸਤੇ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰੇ। ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 165 ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜੱਜ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਇੰਨਾ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੱਥ ਬਾਰੇ ਧਿਰਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੋਡ ਆਫ਼ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 172 (2) ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ-ਡਾਇਰੀਆਂ ਭੇਜਣ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਹੋਰ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਕਮਿਟਿੰਗ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ|"

ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੱਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਇੱਕ ਦਰਸ਼ਕ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨ ਵਜੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ "ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਕੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸਰਗਰਮ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾ ਕੇ"। ਜੋਨਸ ਬਨਾਮ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੋਲਾ ਬੋਰਡ 6 ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਡੈਨਿੰਗ ਦੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜੱਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਅਣਗੌਲਿਆ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨਃ

[4] 1981 ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1036

[5] ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਨੈਲੋਰ ਬਨਾਮ ਇੰਥਾ ਰਮਨਾ ਰੈਡੀ, ਆਈ. ਐਲ. ਆਰ. 1972 ਏ. ਪੀ. 683; 1972 ਸੀ. ਆਰ. ਆਈ. ਐਲ. ਜੇ. 1485

[6] (1957) 2 ਸਾਰੇ ਈ. ਆਰ. 155: (1957) 2 ਡਬਲਯੂ. ਐਲ. ਆਰ. 760

ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ

[ਸੁਧਾਨਸ਼ੂ ਧੁਲੀਆ, ਜੇ.]

"ਅਸੀਂ ਲਾਰਡ ਡੈਨਿੰਗ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਜੱਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਉਹ" ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ, ਜਾਂ ਧਿਰਾਂ ਤੋਂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੱਥ ਬਾਰੇ, ਸੰਬੰਧਤ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ "ਕੋਈ ਵੀ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਸੈਕਸ਼ਨ 165, ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ)। ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਲੋੜੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਏ ਜਾਂ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟੀਮ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਟੀਚਾ ਨਿਆਂ ਹੈ, ਇੱਕ ਟੀਮ ਜਿਸਦਾ ਕਪਤਾਨ ਜੱਜ ਹੈ। ਜੱਜ, 'ਇੱਕ ਗਾਇਕਾ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਬਲ ਦੁਆਰਾ, ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਹੰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰੋ, ਡਰਪੋਕ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਚਾਪਲੂਸੀ ਅਤੇ ਬੁੱਢਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ'।

ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। 90 ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਖ਼ਤ ਮੌਤ ਅਸਧਾਰਨ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੀ ਇਸ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਚੁੱਪ ਰਹੀ। ਆਓ ਹੁਣ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ।

12. ਹਾਲਾਤ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸਬੂਤ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਬੂਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸਮਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਦਾ ਮੁੱਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਫਿਰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਬੋਝ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਲੱਭਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ (ਵੇਖੋਃ ਅੰਜਨ ਕੁਮਾਰ ਸਰਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ 7)

[7] (2017) 14 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 359-ਪੈਰਾ 19

ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦੇ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਨੇੜਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਵੇਖੋਃ-ਮਲੇਸ਼ੱਪਾ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ[8])।

ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਅਤੇ ਅਨਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ[9] ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮੇਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਲੰਬਾ ਸੀ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਮਿਆਦ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਾਂ ਅੰਤਰ ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਬਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ "ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੀ ਗਈ ਥਿਊਰੀ" ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੱਥੇ ਹੋਰ ਹਾਲਾਤ ਅਖੌਤੀ ਖੋਜ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ 12.05.2000 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 4:15 ਵਜੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੌਤ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ 48 ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 10.05.2000 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 4:00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ 09.05.2000, ਅਜੇ ਵੀ ਆਖਰੀ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ 08.05.2000 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 7:00 ਵਜੇ ਅਤੇ 09.05.2000 ਦੀ ਸਵੇਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਪਾੜਾ ਹੈ. ਗੋਆ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੰਜੇ ਠਕਰਨ 10 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ "ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੀ ਗਈ" ਤੋਂ ਕੁਝ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ 11 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਗੱਲ' ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਜਿੰਦਾ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਲੇਖਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ,

[8] (2007) 13 ਐਸਸੀਸੀ 399-ਪੈਰਾ 23

[9] (2016) 1 ਐਸਸੀਸੀ 550

[10] (2007) 3 ਐਸਸੀਸੀ 755

[11] (2011) 14 ਐਸਸੀਸੀ 401

ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ

[ਸੁਧਾਨਸ਼ੂ ਧੁਲੀਆ, ਜੇ.]

ਜੋ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ 48 ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗਾ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਸਮਾਂ 9 ਮਈ, 2000 ਦੀ ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਤੋਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਤਰਾਲ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਦੋ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ 08.05.2000 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 7:00 ਵਜੇ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਲਾਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਕੜੀ ਵਜੋਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਵੀ ਤੋਲਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ।

ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 101 ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈਃ-

101. ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ-ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਦੇਵੇ, ਜਿਸ' ਤੇ ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੱਥ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੱਥ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਤੇ ਹੈ।

ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਧਾਰਾ 101 ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈਃ-

106. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ-ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਤੱਥ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਉਸ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਉਸ ਨਿਯਮ ਦਾ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਹੈ ਜੋ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 101 ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸੀਮਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਬੂਤ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੀ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਤੱਥ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੀਡਬਲਯੂ-10 (ਕਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਡ ਆਫ਼ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੋਂ 08.05.2000 ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਂਗੇ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣਾ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕ ਸਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਕੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ।

13. ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਉਦੋਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਤੱਥ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸਬੂਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੈ, ਪੀਡਬਲਯੂ-10 ਦੁਆਰਾ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਵਿਲੱਖਣ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

14. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਰਿਕਵਰੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਰਿਕਵਰੀ ਫਿਰ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਅਖੌਤੀ ਕਥਿਤ ਜਗ੍ਹਾ ਅਤੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਜਾਂ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੱਕ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਬਾਰੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਜਿੱਥੇ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਘੜੀ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ। 250/-, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਵਾਲ ਅਤੇ 'ਪਰਨਾ' ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਅਤੇ ਵਾਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਚੁਕਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਤ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਤ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਉੱਤੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੜੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਿੱਟੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਇਸ ਬੋਝ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ।

ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ

[ਸੁਧਾਨਸ਼ੂ ਧੂਲੀਆ, ਜੇ.]

ਹਾਲਾਤ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਕਾਰਕ ਜੋ ਅੰਜਨ ਕੁਮਾਰ ਸਰਮਾ (ਉਪਰੋਕਤ) ਤੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨਃ-

(1) ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਹਾਲਾਤ "ਲਾਜ਼ਮੀ" ਜਾਂ "ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ" ਅਤੇ "ਨਹੀਂ" ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ;

(2) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਨੁਮਾਨ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਿਵਾਏ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ;

(3) ਹਾਲਾਤ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ;

(4) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰ ਸੰਭਵ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

(5) ਸਬੂਤ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਇੰਨੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸਿੱਟੇ ਲਈ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਅਧਾਰ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

15. ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਲੜੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜੋੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਥੇ ਸਿਰਫ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਵੇਖੇ ਗਏ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਸੰਭਾਵਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਤਹਿਤ ਖੋਜ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਹੈ 'ਪਰਨਾ' ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਘੜੀ। ਇਹ ਸਬੂਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਬਣਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਲੜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਿੱਟੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ਹਰੇਕ ਸਬੂਤ ਜੋ

ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਬੂਤ ਹਾਲਾਤ ਸਬੰਧੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

16. ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਪੀਲ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 11.03.2007 ਅਤੇ 31.05.2017 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜੋ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਅੰਕਿਤ ਗਿਆਨ ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋ ਗਈ।

(ਸਹਾਇਕ: ਅਰਸ਼ ਚੌਧਰੀ, ਐਲਸੀਆਰਏ)

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Advocate Shifa Kler